

A szociális készségek játékos fejlesztése az idegen nyelvi órákon

A szociális fejlesztő programok az osztálynál kisebb csoportokra alkalmazhatók, mert e közegben jól figyelemmel kísérhető, kontrollálható az eredményesség. A fejlesztő programok sikeresek az idegennyelv tanításban, mert az iskolákban a nyelvtanítást többnyire csoportos oktatás keretében igyekeznek megvalósítani (Szabó, 2002, 164-180.). Sajnos jelenleg kevés nyelvi szociális-készség-fejlesztő programról számolnak be a szakemberek. Léteznek ugyan fejlesztő programok, például Staube empátiás készségre és szerepjátékra, Allen és munkatársai szociálisprobléma-megoldó technikára, Sprivack és Shure bábjátékra, történetekre és szerepjátékra épülő programja, melyek a nyelvtanításra is adaptálhatók. (Zsolnai-Józsa, 2002, 12-20.)

A nyelvi csoportok mesterségesen létrehozott, formális közösségek. A csoport vezetője a pedagógus, informális vezetője az, akit a csoport maga választ tagjai közül. A szabályok betartásában sokkal jobb eredményt lehet elérni, és kevesebb konfliktusra lehet számítani, ha azok is részt vesznek a szabályalakításban, akik ezt betartatni szeretnék.

A csoporton belüli interakciók eredményeként alakul ki egy viszonylag stabil csoportstruktúra. Kommunikációs rendszerünket tekintve, megkülönböztetünk nyitott vagy zárt csoportot. A nyitott csoportban minden csoporttag egyenlő vagy hasonló módon jut információhoz, míg a zárt kommunikációs rendszerben a vezető és a hozzá közel állók rendelkeznek a legtöbb információval. A kutatások során azt állapították meg, hogy a centralizált csoportok hatékonyabban működnek, de a csoporttagok nem érzik benne jól magukat. A nyitott rendszerben a tanulók elégedettebbek voltak, de több időre volt szükségük egy-egy feladat megoldásához.

A hagyományos osztályteremben az első padban ülők vannak a legközelebb a tanárhoz, és így férnek legjobban hozzá az információhoz. Aktívabbak is láthatóan a hátsó padban ülőknél. Az ülésrend állandó változtatása adna arra lehetőséget, hogy a hátsó padban ülők a háttérszerepből előbbre kerüljenek.

Megoldást a félkör, nyitott kör, kör alakú elrendezés nyújt, mert egyenrangú pozíciót kínál, kizárja az elkülönülést, elbújást, segíti a kommunikációt, ezáltal látják és hallják egymást, megjelennek a verbális kommunikáció mellett a nonverbális kommunikáció és a metakommunikáció elemei is. A csoportos nyelvtanításban erre a tantervi elrendezésre van igény. (Szabó, 2002, 164-180.) Létrejöhet mindenki vel a szemkontaktus, könnyebbé válik a kapcsolatfelvétel, és személyessé válik az oktatás.

Régóta foglalkoztatja a kutatókat, hogy az iskolai oktatás keretein belül hogyan lehet eredményeket elérni a nyelvtanításban. Ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk az iskolai nyelvtanulásról, figyelembe kell venni a tanulók jellemzőit: nyelvérzéküket, motiváltságukat, adottságaikat, szociokulturális környezetüket, a nyelvtanulás kezdetét, intenzitását, a tananyagot és tanítási módszert, sőt a tanár személyiségét is.

A szervezett, tantervi keretek között folyó nyelvtanítás célja, hogy elősegítse a nyelvtanulást olyan körülmények között, ahol kevés lehetőség van a célnyelv használatára, tehát olyan mennyiségű és minőségű idegen nyelvi anyaggal találkozzon a tanuló, melyet el is tud sajátítani, és biztonságosan tudja használni.

A nyelvtudás mérésének hagyományai megegyeznek a közoktatásban szokásos értékelési formával, az osztályozással. Ugyanúgy értékeli a pedagógusok a nyelvtudást, mint a többi tantárgyi teljesítményt. Az osztályzatok azonban normaorientáltak, vagyis az egyik osztályban elért teljesítmény nem azonos a másik osztályban lévő jegyekkel. Az érettségi és a nyelvvizsga-követelmények próbálják mérni a tudásszintet, de e vizsgák közt is van különbség az értékelés módszerében.

A tanulók nyelvtudása igen változatos képet mutat. Halláskészségük fejlesztésére nem fordítanak elég figyelmet, valószínűleg azért, mert sem az érettségien, sem a felvételin nincs hallott szöveg értését mérő feladat. Az olvasáskészség méréséről több adat áll rendelkezésre, mert ezt a készséget jóval könnyebb mérni, a nyelvvizsgáknak is szerves része ez a feladattípus. Az írásbeli kifejezőkészség alacsonyabb szinten van, mint az olvasásértés, ez azzal magyarázható, hogy a tanulóknak nem megfelelő a szókinccse, és a fogalmazás alapformuláival nincsenek tisztában. A beszédkészség fejlesztése a pedagógusok feladata. Az idegen nyelven történő kommunikáció kezdetben a legtöbb tanuló számára nehézséget jelent, hiszen a beszéd összetett folyamat. Beszéd közben szavakat használunk, és ezeket nyelvtani szabályokkal kapcsoljuk össze, továbbá a kiejtés fontosságáról sem szabad megfeledkezni, mivel ezzel válik beszédünk még érthetőbbé.

A mai kutatások középpontjában az áll, hogy milyen kapcsolat van az iskolai tananyag és a hasznosítható nyelvtudás között. Mindkét oldal vizsgálata fontos ahhoz, hogy a közös elemek megtalálásával olyan tudást sajátítsanak el a tanulók, melyek megfelelnek a követelményeknek, és hasznosítható tudást nyújtanak. A pedagógus feladata a tananyag átadása mellett a tanulók pozitív önértékelésének, attitűdjének, kommunikációs készségének és problémamegoldó képességének fejlesztése.

A nyelvtanulásnak az életkori sajátosságok figyelembevételével kell történnie. A játékos feladatok a nyelvtanításban minden életkorban jól alkalmazhatók. Ezek a játékok segítik az önkifejezést, az önismeret fejlődését is, s a tanulók kritikai érzékét. Képesé válnak másokat is figyelmesen meghallgatni, mások elképzelését komolyan venni, mások ötletére építeni, kérdezni, érvelni, mások érvelésének hatására saját véleményüket átalakítani, vita során következetesnek maradni, társaik korrekcióját elfogadni neheztelés nélkül. Így az idegen nyelv gyakorlásán kívül a tanulók szociális készsége is fejleszthető.

Játékok nyelvórán

A következőkben négy olyan játékot ismertetek, melyek az iskolai nyelvtanításban sikerrel alkalmazhatók a nyelv gyakorlásán kívül a szociális kompetencia fejlesztésében is. Hangsúlyozzuk, hogy a játékok meghatározott fokú nyelvismeretet feltételeznek. Vannak elemi ismeretet igénylő játékok, de vannak összetettebb szó- és nyelvtani ismereteket feltételezők is.

Önismereti játék

Milyen vagyok?

Cél: A legjellemzőbb pozitív tulajdonság megnevezése. A pedagógus számára is kiderül, hogy milyen a tanuló énképe. A pozitívénképnek nem csak a tanulásban van szerepe, hanem a társas kapcsolatokban is. Cél a pozitív tulajdonságok erősítése, mert a pozitív énképpel rendelkező tanuló könnyebben köt barátságot, és úgy látja, hogy teljesítménybeli és interperszonális kapcsolatainak sikerei jobban függenek tőle.

Játék: A tanulók körben ülnek. Az első tanuló megnevezi *német* nyelven a legjobb tulajdonságát. A második tanuló megismétli a hallott tulajdonságot, és hozzáteszi a sajátját. A

harmadik szintén megismétli a két hallott tulajdonságot, majd mondja a sajátját, és így láncszerűen haladnak tovább. Ha a sor végigért, megszakítás nélkül folytathatják, több kört is játszhatnak.

Hatás: Figyelemkoncentráció, emlékezet, a szókincs fejlesztése. Ha olyan szó fordul elő, amit valaki nem ismer, nem áll meg a játék, a tanulók igyekeznek ezeket a szavakat is megjegyezni, és a végén beszélik meg a jelentést. Önismeret, pozitív énkép kialakítására alkalmas a játék.

Vélemény: Ha valaki megakad, kiesik ugyan, de nem jár érte büntetés vagy rossz jegy. Ennek tudatában csökken a feszültség, és javul a koncentráció.

Fantáziát fejlesztő játék

Váratlan helyzet

Cél: A fantázia mozgósítása, a problémamegoldó képesség fejlesztése.

Játék: Minden tanuló felír papírra valamilyen váratlan helyzetet. (Pl. Mit csinálnál, ha reggel zöld hajjal ébrednél fel?) Összegyűjtik a papírt, és mindenki húz egyet. A feladat, hogy rövid gondolkodás után mindenki megoldja a helyzetet.

Hatás: Jó ötletek kitalálása, találékonyság, kreativitás kialakítása.

Vélemény: A váratlan, szokatlan helyzet megoldása mindenki számára sikerélményt okoz. A gyors és frappán válaszok a pozitív önértékelést erősítik.

Együttműködést segítő játékok

Sugdósós játék

Cél: Az együttműködés, egymásra figyelés, problémamegoldó képesség fejlesztése. Arra hívja fel a figyelmet, hogy csoportmunkával közös sikert lehet elérni.

Játék: A csoport körben ül, a pedagógus egy kifejezést vagy mondatot súg az első tanuló fülébe. Ő ezt továbbadja úgy, hogy a többiek ne hallják. Így halad tovább a lánc, majd az utolsó hangosan kimondja a hallottakat.

Hatás: A játék nagy figyelmet igényel, hogy megértsék a hallott mondatot. Türelmesen várja mindenki, míg rákerül a sor.

Vélemény: A pedagógus részéről nagy körültekintést igényel, hogy olyan kifejezést vagy mondatot súgjon, melynek jelentését ismerik a tanulók. Ha valaki nem ért egy szót, a mondatot azért úgy adja tovább, hogy értelme legyen. A tanulók izgatottan várják, hogy mikor kerül rájuk a sor. A játék segíti az egymásra figyelést és a kreativitást.

Kommunikációt fejlesztő játék

Szerepjáték gesztusokkal

Cél: A verbális és nem verbális kifejezés, a képzelet, a kreativitás a kommunikációs készség fejlesztése.

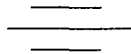
Játék: A csoportot két részre osztják. Az egyik csoport feladata, hogy elmutasson egy hétköznapi szituációt. (Pl.: Hogyan vásárol be egy nagyobb. Kiosztják a családtagok, eladók szerepét. A fodrásznál lehet több fodrász és vendég: vajon miről beszélgetnek?) A másik csoport a látottakat kommentálja úgy, mintha ők beszélőnének, azaz minden szereplőnek van egy német hangja, aki helyette beszél. Az egyik csoport játszik, mutogat, a másik csoport mondja a szöveget hozzá. Van tehát egy mutogató (játészó) szereplő és egy beszélő szereplő.

Hatás: Pontos megfigyelésre van szükség, hogy tudja a tanuló, mikor kell neki beszélnie. Gyors reagálókészség szükséges, hogy pergő legyen a beszélgetés. Ötletesség és találékonyság mindkét csoport résztvevőitől elvárható, hogy érdekes legyen a párbeszéd, és ne legyen egyhangú a történet.

Vélemény: A játék csak magasabb nyelvtudás szintjén alkalmazható, mert nagyobb szókinccset, gyors kommunikációt, aktív közreműködést igényel. A feladatnak csak a témáját tudják a beszélők, a pontos történetet csak az azt eljátszók beszélik meg egymás közt. A nehézség a pontos történet kitalálásában rejlik, és abban is, hogy a történetet „játészó” személyek nem beszélhetnek. A szerepjáték alkalmas mások gesztusainak értelmezésére is, és a verbális közléshez szokott tanulók nagy örömmel végzik ezt a nem szokványos kommunikáción alapuló játékot.

IRODALOM

- Bukta Katalin és Nikolov Marianne: Nyelvtanítás és hasznos nyelvtudás: Az angol mint idegen nyelv. Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó, Bp. 2002. 169-192.
- Konta Ildikó és Zsolnai Anikó: A szociális készségek játékos fejlesztése az iskolában. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002. 41-72.
- Nagy József: XXI. Század és nevelés. Osiris Kiadó, Bp. 2000.
- Nagy József és Zsolnai Anikó: Szociális nevelés és kompetencia.
- Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): Tanulmányok a neveléstudományok köréből. Osiris Kiadó. Bp. 2001. 251-269.
- Szabó Éva: A csoport fejlődésének és működésének alapmechanizmusai. Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Bp. 164-180.
- Zsolnai Anikó: A gyermekkori kötődések szerepe a szociális kompetencia fejlődésében. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2000. 143-152.
- Zsolnai Anikó és Józsa Krisztián: A szociális készségek kritériumorientált fejlesztésének lehetőségei. Iskolakultúra, 2002/4. 12-20.

TAMUSNÉ MOLNÁR VIKTÓRIA
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Személyiségfejlesztés múzeumi órákon

Hazai múzeumainkban jóval kevesebb látogatót, s főleg gyermekcsoportot látni, mint a külföldi gyűjteményekben. Ez a tény igazán akkor tudatosodott bennem, amikor két évvel ezelőtt Erasmus doktori ösztöndíjam keretében Hollandiában tanultam, s kutatómunkám kapcsán igen közel kerültem jó néhány holland múzeum „Education Department” elnevezésű részlegéhez, amit magyarul leghelyesebb Múzeumpedagógiai Osztálynak fordítani. Nagy ellentmondásnak tűnik, hogy az itthoni múzeumok nem rendelkeznek ilyen elnevezésű osztállyal, szakembereik között pedig múzeumpedagógusokkal. Helyettük Közművelődési és Közösségkapcsolati Osztályokkal és azok munkatársaival találkozhatunk, ha ilyen jellegű foglalkozásokon szeretnénk részt venni tanítványainkkal. (E témára vonatkozó jelenlegi vizsgálatom sarkalatos pontja egyébként a múzeumpedagógiai–közművelődési, közösségkapcsolati-tevékenység helyzete a mai Magyarországon).

Hollandiában is vannak problémák, s különbségek az egyes múzeumok tevékenységei között, de általánosan elmondható a holland kormány nagyarányú támogató politikája ezen intézmények interaktív múzeumként való működése érdekében, ami a néhány éve megjelent